

a l'època, Piaget proposa la teoria genètica, segons la qual l'individu construeix el coneixement tot interrelacionant-se amb el món mitjançant l'experiència. Per donar raó de com es construeix el coneixement, comptem amb un segon bloc de textos. En aquests textos Piaget enuncia la seva coneguda teoria de les etapes en el desenvolupament de la intel·ligència: l'etapa sensorio-motora (des del naixement fins 2 anys, en la qual l'infant construeix la seva primera estructura intel·lectual arran de la dissociació de la vida mental respecte a l'orgànica), l'etapa representativa (des de 2 anys fins a 11, en què s'arriba a construir estructures operatòries concretes) i l'etapa conceptual o formal (que arriba fins a 16 anys, en la qual es construeixen estructures formals i alhora es té accés al raonament hipotètic-deductiu). Cal no oblidar que per Piaget aquestes etapes, que no esgoten els estadis evolutius, tenen un caràcter progressiu i universal com a conseqüència de l'estructura biològica de l'ésser humà. En un tercer bloc de textos se'ns posa a l'abast, des del punt de vista de la teoria genètica, una sèrie de reflexions sobre diversos aspectes com l'aprenentatge (on es recalca la importància dels factors endògens), la memòria (que no s'entén com a record del que s'ha après, sinó com a conservació d'esquemes), la intel·ligència (de naturalesa lògico-biològica, que està en «solidaritat fonamental» i «comunitat de naturalesa» amb la memòria), etc. En el darrer bloc, el quart, Piaget ens ofereix un conjunt d'orientacions generals sobre l'educació: necessitat de la interdisciplinarietat, caràcter constructiu i progressiu de l'aprenentatge («comprendre és inventar», diu Piaget), necessitat de revisar la tradicional divisió entre ciències humanes i naturals (amb «l'obertura de múltiples portes laterals que permetin als alumnes el pas lliure d'una secció a una altra amb possible elecció de múltiples combinacions»), necessitat de revalorar el cos primari i secundari, funció orientadora i coordinadora del professorat, etc.

Malgrat que no es dedicà mai a feines directament pedagògiques o educatives, Jean Piaget és un dels autors preferits en els cercles de pedagogs i educadors. Davant les freqüents cabòries, embolics, bajanades i cavil·lacions de què fan gala alguns educadors, tot invocant en va el nom de Piaget, no seria mala idea d'anar directament a la font. La publicació dels *Escrits per a educadors* ens en dona una bona oportunitat.

MIGUEL PORTA PERALES

Enginyer i llicenciat en Filosofia i lletres

«El coneixement humà»

BERTRAND RUSSELL (dos volums)

TRADUCCIÓ DE JORDI CIVIS I POL. EDICIÓ A CURA D'ORIOI CASTELLEVI.

PRÒLEG DE JOSEP LLUÍS BLASCO.

Col·lecció «Clàssics del pensament modern»

Edicions 62/Diputació de Barcelona, 1985.

297 pàgines (I volum) i 329 pàgines (II volum).

Bertrand Russell: L'abast i els límits del coneixement

Una de les acusacions més sovintejades contra la filosofia com a gènere o, més bendit, contra els filòsofs com a professionals, és la que els retreu que, tot i ocupar-se, en principi, de qüestions que interessin o haurien d'interessar qualsevol persona mínimament preparada culturalment, gairebé mai no es molesten en salvar la distància —a vegades l'abisme— que hi ha entre les seves especulacions tècniques i les preocupacions de la vida quotidiana; com a molt, deixen aquesta feina a aquesta mena d'intermediaris del pensament que són els autors de manuals. Segons aquesta crítica, als filòsofs professionals els manca aquell mínim de claredat que, en paraules d'Eugeni D'Ors, seria la cortesia del filòsof. Naturalment, però, hi ha excepcions. I una de les més notables és Bertrand Russell.

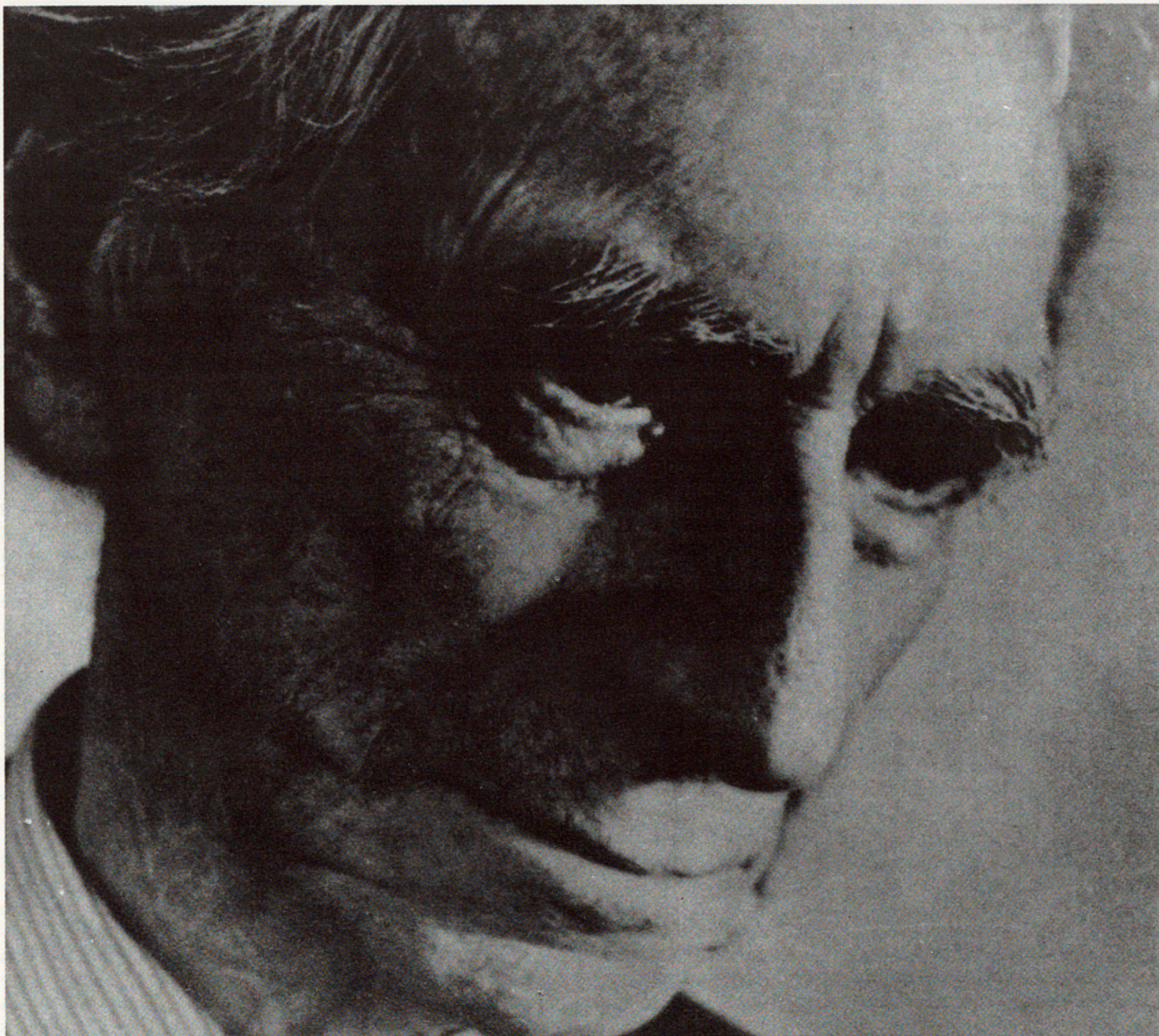
En aquest sentit, la vocació diguem-ne pedagògica de Russell, el seu especial interès de fer-se entendre per un públic no especialitzat es manifestà, sobretot, en el desplegament d'una activitat divulgadora multifacètica al llarg d'una trajectòria fecundíssima com a professor, assagista, conferenciant, polemista (pensem, per exemple, en les seves cèlebres discussions radiofòniques amb Coppleston sobre temes alhora filosòfics i d'interès popular com el de la no existència de Déu), però també en el llenguatge, l'estil i els mètodes expositius que emprà en el tractament dels seus textos més específicament tècnic filosòfics, com el llibre objecte d'aquesta resenya *El coneixement humà, el seu abast i els seus límits* que, en una molt acurada traducció de Jordi Civís i Pol, acaba de ser incorporat a la col·lecció «Clàssics del pensament modern», editada per la Diputació de Barcelona.

Russell sempre es negà a considerar la comunicació filosòfica com una mena d'intercanvi de misteris entre iniciats. J.B. Priestley creu que aquesta actitud l'emparenta amb la gran tradició de la filosofia antiga no acadèmica. En el prefaci de *El coneixement humà*, Russell es lamentà que la filosofia sigui considerada com una disciplina gairebé tan tècnica com les matemàtiques i ex-

plicita que els principals destinataris de la seva reflexió no són els seus col·legues de professió, sinó el públic cult en general. Aquest capteniment li valgué la crítica dels qui consideraven que divulgar la filosofia és una forma de vulgaritzar-la, però Russell, reaccionant amb la seva proverbial ironia, contestà així en el pròleg del seus *Assaigs impopulars*: «No vull exposar-me de nou al mateix càrrec; confessaré, doncs, que hi ha diverses frases en el present volum que alguns infants de deu anys inusualment estúpids trobaran una mica confuses».

El coneixement humà, escrita entre 1944 i 1948 en plena maduresa creadora de Russell, quan era professor al Trinity College, i publicada el 1948, és la més sistemàtica i omnicomprensiva de les seves obres filosòfiques. Si deixem de banda el que puguin tenir d'estrictament filosòfic textos com *Els principis de la matemàtica* o *Principia mathematica*, i, segons que manifestà ell mateix en diverses ocasions, és l'obra que conté l'expressió més cabdal de les seves opinions teòriques, encara que, en un sentit més ampli, les dues obres de lògica matemàtica esmentades representen, sens dubte, la seva principal contribució al pensament contemporani.

Com el títol indica, *El coneixement humà* és una investigació epistemològica sobre les possibilitats i les fronteres del coneixement. Possibilitats, perquè el coneixement humà (tant el derivat de l'experiència individual com l'acumulat en el cos general de la ciència) és un fet, i la negació radical d'aquest fet —l'escepticisme absolut— bé que «lògicament sigui impecable, psicològicament és impossible: tota filosofia que pretengui acceptar-lo evidència un element de frívola insinceritat». Fronteres, perquè, si bé és evident que la ment de l'home pot reflectir el món —de fet Russell considerava, com Spinoza, que la missió del filòsof és la d'esdevenir un mirall fidel de la realitat— no podem oblidar les mancances, els defectes i les infidelitats derivades de la naturalesa humana d'aquest mirall. Ni dogmatisme, doncs, ni escepticisme: realisme

BERTRAND RUSSELL

crític o empirisme contingut, conscient de les seves limitacions. Russell reconeix que la seva teoria del coneixement pateix d'una certa subjectivitat essencial; el punt de partida del coneixement és l'experiència individual, el domini egocèntric de les dades sensibles, però, d'altra banda, el coneixement no es queda reduït a aquest domini subjectiu, sino que el transcendeix gràcies als mecanismes de la inferència lògica. L'experiència és l'esfera del coneixement directe, però més enllà del coneixement directe hi ha el coneixement inferencial.

Les motivacions personals de les reflexions gnoseològiques de Russell cal buscar-les en la seva biografia intel·lectual, en la seva passió quasi religiosa per l'objectivitat i la veritat impersonal, en el seu anhel de certesa absoluta, un anhel que el portà finalment a consi-

derar la filosofia com una activitat inferior i subsidiària respecte a les ciències, sobretot a la matemàtica.

Temes, mètodes i conceptes científics són, en definitiva, els objectius prioritaris de les anàlisis contingudes en les sis parts de què es compon *El coneixement humà*. A la primera, s'ocupa de les relacions entre el coneixement individual i el social, i del llarg camí que han recorregut les ciències —física, astronomia, biologia, psicologia— en la seva progressiva eliminació de les rèmores de la subjectivitat. La segona part tracta del llenguatge i dels seus usos, així com de la relació entre experiències empíriques i conceptes teòrics, i hi examina també alguns conceptes epistemològics fonamentals, com els de «fet», «veritat», «creença», etc. La tercera tracta de la percepció i de la inferència deductiva com a motor del coneixement i hi por-

ta a terme una lúcida crítica del solipsisme, una teoria que l'arribà a temptar per la seva gairebé impecable coherència lògica, però a la qual va saber resistir-se. La quarta part analitza alguns dels conceptes bàsics de l'utilitat científica, com són ara els de «temps», «espai», «lleï» i «causa». La cinquena examina les diverses interpretacions que s'han donat al llarg de la història del pensament del concepte de probabilitat i de la seva relació amb el coneixement inductiu. I finalment, la sisena part és una recapitulació de la investigació sobre els diferents tipus de coneixement, incloent-hi el coneixement que transcendeix l'experiència, així com sobre els límits de l'empirisme.

JOSEP SARRET
Llicenciat en Filosofia i Lletres.
Ex-director de les revistes «El viejo Topo» i «EL MÓN»